

متدولوژی مطالعات طرح جامع بنادر بازرگانی

دکتر مجتبی رفیعیان
دانشگاه تربیت مدرس

دکتر امیر اعتماد شهیدی
دانشگاه علم و صنعت

مهندس علی پاک نژاد
شرکت طرح نو اندیشان

mrafiyani@gmail.com

shahidi@tna-co.com

paknejad@tna-co.com

۱- مقدمه:

مطالعات طرح جامع بنادر بازرگانی ایران از سوی اداره کل مهندسی سواحل و بنادر سازمان بنادر و کشتیرانی در سال ۱۳۸۲ تعریف و در قالب مناقصه‌ای به مجموعه‌ای از شرکت‌های ایرانی (طرح نو اندیشان) و آلمانی (HPC) واگذار گردید. این مطالعات در دو فاز انجام گردید که نتایج آن تهیه یک سند بالادستی برای توسعه و تجهیز فیزیکی و غیر فیزیکی ۱۲ بندر بازرگانی کشور تا سال ۱۳۹۴ می‌باشد. هدف از نگارش این مقاله حفظ و انتقال دانش انجام مطالعات یک طرح جامع به مشاورین، دانشجویان و دست‌اندرکاران امر مهندسی سواحل و بنادر کشور می‌باشد.

۲- تاریخچه:

نخستین طرح جامع بنادر ایران در سال ۱۳۵۱ تا ۱۳۵۳ توسط مهندسین مشاور ادیبی-هریس با افقی ۱۵ ساله (تا سال ۱۳۶۶) تدوین گردید که در نوع خود طرحی موفق ارزیابی می‌شود. اگرچه از آن به بعد مطالعات جامعی نظیر طرح ادیبی هریس در سازمان انجام نگردید اما مطالعات JICA (۱۳۷۲) در سال ۱۳۷۲ با تفسیر جدیدی از شرایط بین المللی، خطوط کلی توسعه بعضی بنادر ارائه داد که چندان مبنای عمل در سازمان بنادر قرار نگرفت. تغییرات اساسی در ساختار جغرافیایی سیاسی منطقه و به تبع آن تغییرات بازار و تغییرات تکنولوژیک در عرصه حمل‌ونقل دریایی و رقابتی شدن بازار منطقه ایجاب می‌کرد که مطالعات جدید و کامل‌تری در این حوزه پی‌ریزی شود.

۳- ضرورت و الزامات:

روند اقتصادی و جهانی نشان می‌دهد که الگوی توسعه بسیاری از کشورهای جهان به مدد استفاده هوشمندانه از موقعیت دریایی و هدایت آگاهانه به سمت "تجارت دریا محور" پیش می‌رود. بنابراین جهت‌گیری سازمان بنادر برای تدوین طرح جامعی جدید با در نظر گرفتن جایگاه ایران در جغرافیای منطقه و چشم انداز توسعه کشور در بخش حمل‌ونقل، کاملاً ملموس و منطقی است. بعلاوه الزاماتی نظیر نیاز به استراتژی یکپارچه برنامه‌ریزی بنادر، ضرورت بهره‌گیری بیشتر و موثرتر از ظرفیت‌های بالقوه و بالفعل بنادر بازرگانی، ضرورت استفاده مطلوب‌تر از تجهیزات فنی نوین و تکنولوژی‌های جدید بندری و رفع مشکلات موجود در بنادر بازرگانی در افق کوتاه مدت و میان مدت، سازمان را به انجام چنین مطالعات راهبردی سوق داد.

۴- اهداف و محدوده مطالعات:

اهدافی را که طرح جامع بنادر جدید دنبال می‌نماید به صورتی عام و فراشمول عبارتند از: تحقق سیاست‌های کلان ملی، از طریق بهبود بخشی بازرگانی دریایی، تهیه سند استراتژی کلی توسعه بنادر بازرگانی کشور، بهبود وضعیت عملکردی بنادر در چارچوب استراتژی کلی توسعه بنادر بازرگانی کشور، بهبود وضعیت زیرساخت‌ها و روساخت‌های موجود بنادر بازرگانی در مقایسه با استانداردهای جهانی و بهبود وضعیت زیست‌محیطی، بهداشتی و مقرراتی بنادر بازرگانی کشور. طرح جامع بنادر بازرگانی، عمدتاً ۱۲ بندر اصلی کشور (شهید رجایی، شهید باهنر، امام‌خمنی، انزلی، چابهار، نوشهر، امیرآباد، بوشهر، آبادان، خرمشهر، فریدونکنار و بندر لنگه) را شامل شده و مطالعات جنبی برای بنادر کوچک تحت عنوان مطالعات ساماندهی بنادر کوچک نیز صورت گرفته است.

۵- متدولوژی مطالعات طرح جامع ادیبی-هریس

مطالعات ادیبی-هریس از پیش بینی ترافیک و تجارت جهانی آغاز شده و با طرح جامع بنادر خاتمه یافته است. نمودار شماره ۱ روال کار مطالعاتی مشاور مذکور را نشان می‌دهد: